

*nowa
era*

Twoje mocne strony

*nowa
era*

Twoje mocne strony

Samodzielny uczeń – jak kształtować i wzmacniać jedną z ważniejszych rozwojowo kompetencji?

dr Magdalena Śniegulska
Magdalena Jurewicz
Uniwersytet SWPS

UNIWERSYTET
SWPS
SWPS INNOWACJE

Samodzielny uczeń – kto to taki?

- Odrabia na czas zadania domowe
- Wykonuje samodzielnie i poprawnie powierzone zadania
- Przejawia inicjatywę bez oczekiwania na wskazówki nauczyciela
- Bierze odpowiedzialność za swoje uczenie się
- Przy nauczaniu online – sam realizuje działania, zwłaszcza samodzielnie rozwiązuje sprawdziany

Co to jest samodzielność (w szkole/w nauce)?

- *Umiejętność przejęcia kontroli nad własną nauką.*
(Holec 1981)
- *Samodzielne uczenie się to proces, metoda i pewna filozofia nauczania, w których uczeń zdobywa wiedzę własnym wysiłkiem i rozwija umiejętność dociekania i krytycznej oceny.*
(Forster 1972)
- Samodzielne uczenie się zachodzi wtedy, gdy:
 - ✓ uczniowie wyznaczają cele,
 - ✓ monitorują i oceniają swój rozwój,
 - ✓ zarządzają własną motywacją do nauki.

Samodzielność a odpowiedzialność

- Na końcu drogi – nakłada na ucznia większą odpowiedzialność edukacyjną za osiągnięcie celów i ich wartość.

Dlaczego samodzielność jest ważna?

- Prowadzi do osiągnięcia lepszych wyników w nauce
- Zwiększa motywację i pewność siebie
- Zwiększa szanse na bycie kreatywnym i pomysłowym
- Wspiera integrację społeczną i przeciwdziała alienacji od rówieśników
- Zwiększa możliwości wykonywania zróżnicowanych zadań stawianych przez nauczyciela

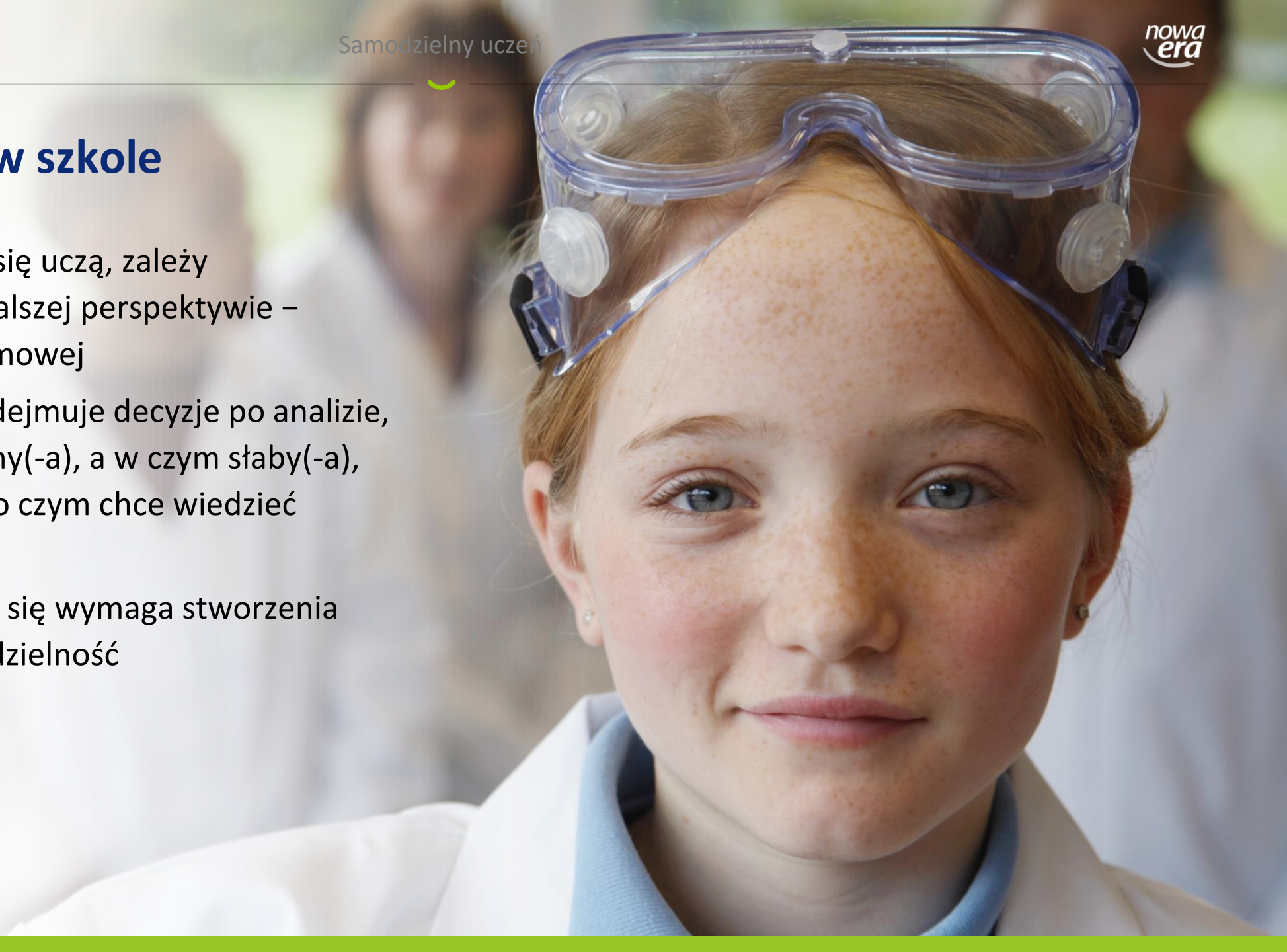
(Meyer, Haywood, Sachdev, Faraday, 2008)

Samodzielność pod lupą

- wyznaczanie celów w granicach danego projektu lub programu i przy pomocy nauczyciela
- dokonywanie wyborów
- podejmowanie decyzji w zakresie działań edukacyjnych
- planowanie własnego procesu uczenia się
- monitorowanie postępów w osiągnięciu celów uczenia się
- samodzielne ocenianie wyników uczenia się

Samodzielność w szkole

- To, czego uczniowie się uczą, zależy od nauczycieli, a w dalszej perspektywie – od podstawy programowej
- Uczeń/uczennica podejmuje decyzje po analizie, w czym jestem mocny(-a), a w czym słaby(-a), co go/ją interesuje i o czym chce wiedzieć więcej
- Samodzielne uczenie się wymaga stworzenia przestrzeni na samodzielność

Rozwój to proces

- Nabywanie kompetencji to długi i trudny proces
- Droga ze stanu **NIE UMIEM** do **UMIEM** prowadzi przez kolejne małe i większe kroki
- Rozwój wymaga wsparcia dorosłych w kształtowaniu tych umiejętności, które są niezbędne do samodzielnej pracy

*Jako nauczyciel nie czekasz,
aż dziecko będzie gotowe;
rozwijasz tę gotowość,
tworzysz rusztowanie, które wzmocni
jego wiarę we własne możliwości,
na etapie, na którym je teraz znajdujesz.*

(Bruner, 1996)

Rozwój samodzielności – koncepcja Wygotskiego

- Rozwój intelektualny uzależniony jest od czynników kulturowych i społecznych
- Wiedza jest transmitowana przez kulturę
- Dzieci, wchodząc w interakcje z dorosłymi, którzy mają większą wiedzę (nauczycielami, rodzicami), konstruują i internalizują tę wiedzę
- **Konstruktywizm społeczny** – stanowisko, które zakłada, że uczenie się dziecka oparte jest na aktywnym dążeniu do zrozumienia świata, a nie na biernym przyswajaniu wiedzy

Najskuteczniejsze uczenie zachodzi we współpracy z innymi.

Strefa najbliższego rozwoju (SNR)

SNR to różnica pomiędzy tym, co dziecko już wie, a tym, czego może się nauczyć pod kierunkiem osoby posiadającej większą wiedzę.

ETAP 1

DZIAŁANIA DZIECKA SĄ WSPIERANE PRZEZ BARDZIEJ KOMPETENTNE OSOBY

ETAP 2

DZIECKO SAMO WSPIERA SIĘ W DZIAŁANIU

ETAP 3

DZIAŁANIE JEST ZAUTOMATYZOWANE

Co się dzieje w SNR?

- **Ukierunkowane uczestnictwo** – procedura, w której dorośli pomagają dzieciom w uzyskiwaniu wiedzy na drodze współpracy przy rozwiązywaniu problemu
- **Rusztowanie** – proces, w którym nauczyciel odpowiada warunkowo za zachowanie ucznia w sytuacji uczenia się (formalnego i nieformalnego) poprzez dopasowanie zarówno rodzaju, jak i zakresu pomocy do wieku i możliwości ucznia
- **Wybór obszaru rozwoju** – powinien być adekwatny do wieku, nie za prosty i nie za trudny

Nawet studenci bywają bezradni i niesamodzieln...

- Uniwersytet Cornell lata 50.
- Prof. Walter Pauk
- **Obserwacja** – pogarszające się wyniki studentów prawa

Recepta – pomoc studentom w efektywnym notowaniu

<i>Słowa kluczowe</i>	<i>Główna notatka</i>
● _____	_____
● _____	_____
● _____	_____
● _____	_____
● _____	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	<i>Podsumowanie</i>
	_____
	_____
	_____

Kryzys czwartej klasy – historia Michaliny

STAN WYJŚCIOWY

- W klasach I–III funkcjonowała bez większych trudności
- Na początku klasy IV ma kłopoty z realizacją zadań z większości przedmiotów
- Zapytana nie umie odpowiedzieć, co może być powodem trudności
- Mimo przypominania nie pamięta, jakie ma zadania do wykonania, jakie sprawdziany są w najbliższym czasie, które książki powinna zabrać do domu bądź szkoły

IDEAŁ

- Uczennica jest przygotowana do lekcji
- Uczennica opanowuje materiał na sprawdziany
- Uczennica sama planuje, które książki i inne materiały przynosi do szkoły
- Uczennica potrafi zaplanować swoją pracę z uwzględnieniem czekających ją zadań

Kryzys czwartej klasy – jak mu zaradzić?

KROK 1

MICHALINA MA ODROBIONE PRACE DOMOWE

Nauczyciel na koniec każdego dnia sprawdza z uczennicą czy zapisała, co jest zadane, pomaga jej się spakować.

KROK 2

MICHALINA PAMIĘTA O SPRAWDZIANACH

Nauczyciel przekazuje opracowany kalendarz sprawdzianów i kartkówek.

Stopniowo uzupełnianie kalendarza staje się zadaniem uczennicy pod kontrolą nauczyciela, który sprawdza, czy nic nie pominęła

Nauczyciel rozmawia o uzupełnionym kalendarzu z uczennicą, aby upewnić się, że rozumie ona, co ją czeka.

KROK 3

MICHALINA JEST PRZYGOTOWANA DO SPRAWDZIANU

Nauczyciel przekazuje listę zagadnień do nauczania się. Nauczyciel pomaga w sporządzeniu notatek z danej partii materiału.

MICHALINA DZIŚ JEST W VII KLASIE

- Sama planuje swój czas
- Pakuje się samodzielnie
- Realizuje powierzone zadania
- Nadal potrzebuje wsparcia w przygotowaniu się do sprawdzianów, szczególnie w określaniu, które treści są najważniejsze

Przygotowanie do sprawdzianu

- Gdy zapowiadam sprawdzian, to zakładam, że do tego czasu...
- Skąd wiemy, że uczniowie to wiedzą i że wszyscy rozumiemy ten proces tak samo?
- Rozwiązaniem jest wprowadzanie elementów przygotowywania się i stopniowe oddawanie odpowiedzialności uczniom
- Żeby się udało, muszę określić co, dla mnie znaczy przygotowanie do sprawdzianu (co robi uczeń dobrze przygotowany)

Metody pracy wspierające samodzielność

- pytania
- samokontrola
- budowanie rusztowania
- metapoznanie
- określanie celów

Pytania

- **Jak odpowiadam na pytania uczniów?**

Trzy rodzaje pytań:

- wynikające z bliskości nauczyciela
- zatrzymujące myślenie
- podtrzymujące myślenie

strategia nieodpowiadania na pytania zatrzymujące myślenie

- **Jakie pytania zadaję w klasie?**

- sprawdzające zrozumienie w celu zidentyfikowania błędnego rozumienia
- zachęcające do dialogu, wspierające uczniów w lepszym zrozumieniu siebie i swoich postępów

Samokontrola

1

Jak reaguję, gdy uczeń zwraca się o pomoc?

- Sprawdzam, czy wiem z czym przyszedł
- Sprawdzam, gdzie już szukał informacji
- Sprawdzam, czy wie, gdzie jeszcze może poszukać
- Jeśli już na pewno nie wie – razem zastanawiamy się, co dalej

2

Jak uczniowie mogą sprawdzić, co trzeba zrobić/czy dobrze wykonali zadanie?

- Tworzę przestrzeń, gdzie uczeń może sprawdzić, co dokładnie i na kiedy trzeba zrobić (kryteria sukcesu, terminy, samoocena)
- Tworzę przestrzeń, gdzie uczeń może porozmawiać z innymi o tym, co robi, opowiedzieć im o swojej pracy oraz zainspirować się pomysłami innych
- Prezentuję pracę wzorcową

Budowanie rusztowania – krok po kroku

- **cel** – stopniowe przenoszenie odpowiedzialności z nauczyciela na ucznia
- **dzielenie procesu uczenia się** – dzielenie dużej koncepcji na konkretne partie informacji, przyswajanie krok po kroku
- **narzędzia i metodologia** – potrzebne uczniom do odniesienia sukcesu w wykonaniu zadania
- **elastyczność nauczyciela** – adekwatna reakcja na odpowiedzi uczniów, zamiast podążania z góry określoną ścieżką nauczania

Strategie budowania rusztowania

**Pokaż pracę wzorcową /
przedstaw wzorcowy
proces**

Pokaż im, jak pisziesz wypracowanie czy rozwiązujesz zadanie, stwórz wizualizację kolejnych kroków.

**Nawiąż do wcześniejszej
wiedzy uczniów**

Zapytaj o konkretną, życiową czynność, w której mogli wykorzystywać treści, które będziecie omawiać na lekcji; uczniowie będą zaintrygowani, a Ty dowiesz się ile już wiedzą.

**Zapewnij skuteczną
informację zwrotną
w trakcie lekcji**

Udzielaj informacji nie tylko na końcu, ale również w trakcie uczenia się, rób przerwy w toku lekcji, gdy sprawdzasz co rozumieją.

**Projektuj lekcje, które
umożliwią uczniom
wspólną pracę**

Uczniowie potrzebują czasu na przetworzenie nowych informacji poprzez rozmowę z innymi lub opowiadanie o tym, czego się nauczyli.

Metapoznanie

- Uczyń widzialnym niewidzialny proces uczenia się
- Pokazuj uczniom, że się uczą, jak się uczą, kiedy się uczą
- Używaj języka, który nazywa to, co się dzieje, gdy się uczymy
- Zachęcaj swoich uczniów do refleksji, np. prowadzenia „dziennika nauki”, w którym będą śledzić postępy w nauce – ich pewność siebie wzrośnie, gdy spojrzą wstecz i zdadzą sobie sprawę, jak daleko zaszli przez cały rok szkolny

Określanie celów

- Daj uczniom wybór
- Zachęcaj uczniów do wyznaczania własnych celów uczenia się
- Pozwól uczniom zastanowić się nad własnymi zainteresowaniami i preferencjami
- Zaangażuj uczniów w planowanie i prowadzenie lekcji

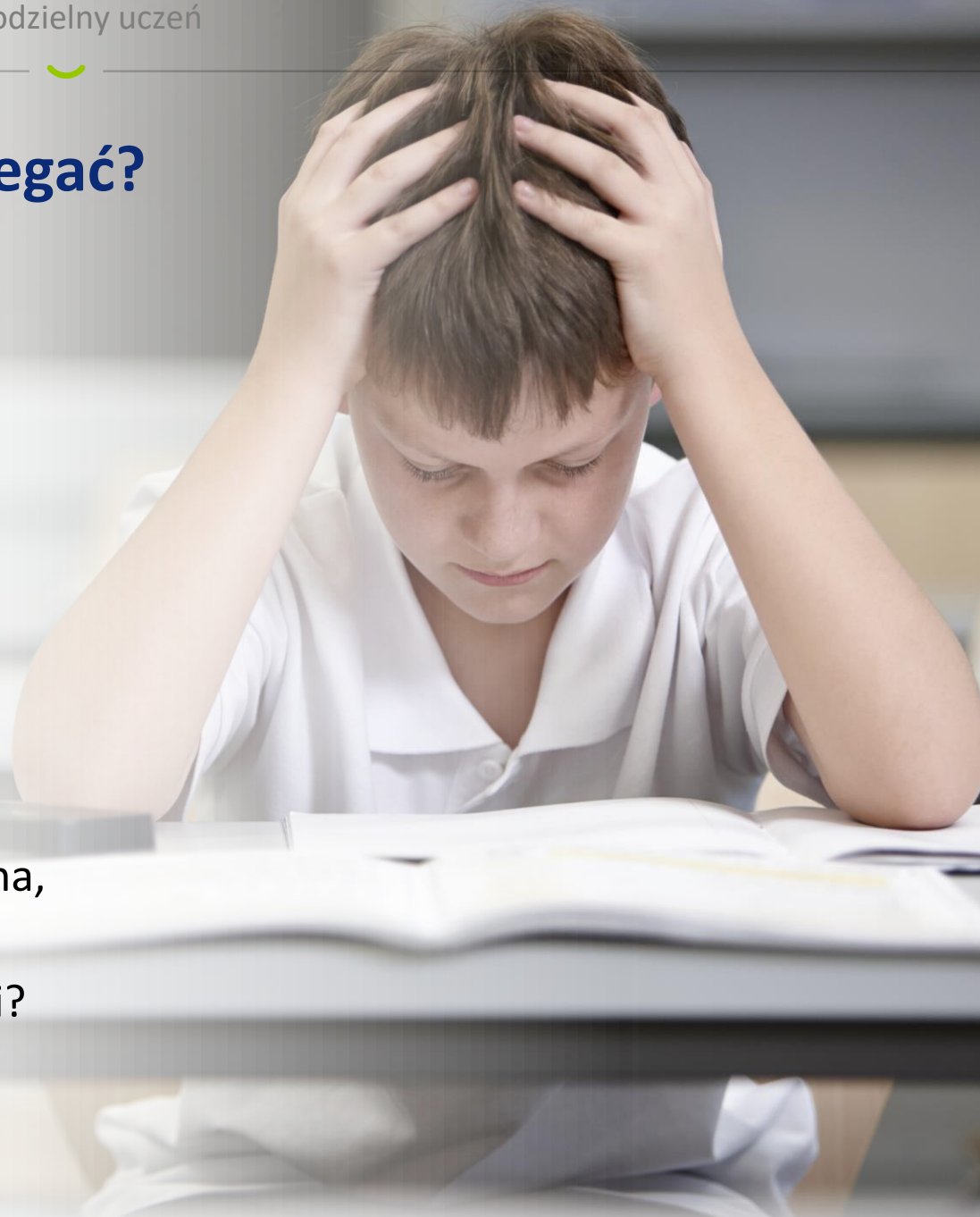
Poszukiwanie odpowiedzi, czy odtwarzanie wzorców?

- różne rodzaje zadań:
 - ✓ zadania ćwiczące szybkie i sprawne wykonywanie czynności
 - ✓ zadania problemowe
- efekty adekwatne do wyzwania

Wyuczona bezradność – jak zapobiegać?

- Zadaniem rozwojowym w okresie szkolnym jest między innymi NAUCZENIE, JAK SIĘ UCZYĆ!
- Budujmy wyspy kompetencyjne.
- Mierzenie się z zadaniami niemożliwymi do wykonania może prowadzić do lęku przed nowością i podejmowaniem wyzwań
- To zjawisko jest określane terminem wyuczonej bezradności, który został rozpropagowany przez Martina Seligmana w latach 70.
- Skutki wyuczonej bezradności to niska samoocena, słabszy rozwój, niepodejmowanie nowych zadań
- Jak działać, gdy dziecko stale doświadcza porażki?

Postawy rodzicielskie

OCZEKIWANIA
RODZICÓW

MODELE
WYCHOWANIA

Czy szkoła uczy tego, czego wymaga rzeczywistość?

- doskonała organizacja czasu pracy
- dokładność i sumienność
- samodzielność w wykonywaniu powierzonych zadań
- skuteczność w realizacji celów, terminowość
- proaktywna postawa
- zdolność do podejmowania autonomicznych decyzji
- umiejętność pracy w zespole
- umiejętność zarządzania zespołem

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2021

Autor wykładu: dr Magdalena Śniegulska, Magdalena Jurewicz

W webinarium wykorzystano zdjęcia:

Getty Images:

Syda Productions [slajd 3 – uczennica w okularach nad książką]

Digital Images/Ableimages [slajd 9 – dziewczyna z goglami]

Cultura RF/Zero Creatives [slajd 10 – uczniowie w lesie]

E+/Imgorhand [slajd 11 i 12 – mama z dziećmi odrabiającymi lekcje]

E+/skynesher [slajd 16 – nauczycielka rozdająca testy]

E+/oonal [slajd 17 – ręce piszące na tablicy]

E+/Lisa-Blue [slajd 18 – kobieta z pytajnikami w tle]

E+/SDI Productions [slajd 23 – nauczycielka rozmawiająca z uczennicą]

Cultura RF/Phil Boorman Photography Ltd [slajd 25 – smutny chłopiec nad książką]

Shutterstock

Ermolaeva Olga 84 [slajd 4 – chłopiec w bibliotece]

pribadiagung [slajd 5 – kręta droga]

Ilike [slajd 7 – uczennica z nauczycielką w pracowni chemicznej]

Chanchai phetdikhai [slajd 20 – budowanie rusztowania]

Jacob Lund [slajd 22 – nauczycielka z uczennicą]

Kachailo [slajd 24 – chłopiec z kolorowanką]

Syda Productions [slajd 27 – uczniowie przybijający piątkę]

Montaż i realizacja nagrania: Vincent Studio